

در آستانه ۲۹ اسفندماه، سالروز ملی شدن صنعت نفت ایران، نشست علمی با عنوان "فارس و نهضت ملی نفت ایران" در دانشگاه شیراز برگزار شد.

این نشست علمی به همت مرکز مطالعات راهبردی خلیج فارس و با همکاری انجمن علمی بخش علوم سیاسی دانشگاه شیراز در تاریخ بیست و یکم اسفندماه ۱۳۹۶ با حضور جمعی از اساتید و دانشجویان در سالن آمفی تاتر دانشکده حقوق و علوم سیاسی ترتیب یافت.

در ابتدای این نشست دکتر احسان یاری، رئیس مرکز مطالعات راهبردی خلیج فارس پس از عرض خیر مقدم و قدردانی از حضور مدعوین، اساتید و دانشجویان حاضر در جلسه، مقدمه ای کوتاه از اهمیت و جایگاه نفت در اقتصاد و سیاست جهانی را ارائه کرد. در ادامه وی به نقش پر اهمیت نفت در تحولات سیاسی و اجتماعی ایران معاصر پرداخت و عنوان داشت؛ تاریخ معاصر ایران، تاریخ نفت است و تاریخ نفت ایران، تاریخ ایران معاصر. وی افزود از آنجا که نهضت ملی نفت ایران نقطه عطف این تحولات محسوب می شود، ضروری است جامعه دانشگاهی هر چه بیشتر به آن بپردازد و زوایای آن را از ابعاد مختلف مورد کنکاش قرار دهد. دکتر یاری هدف این نشست را پرداختن به جایگاه فارس در نهضت ملی نفت ایران دانست.

پس از وی، دکتر محمدمهدی مرادی خلیج عضو هیئت علمی بخش تاریخ دانشگاه شیراز، ضمن ارائه شمایی از وضعیت فضایی و کالبدی فارس و به ویژه وضعیت سیاسی و اجتماعی آن در برهه ملی شدن صنعت نفت

ایران، به این نکته اشاره کرد که در آن زمان، فارس بیشتر در شیراز خلاصه می شد؛ چراکه در آن مقطع، فقر ارتباطات موجب می شد تا مراکز استان ها بیش از هر نقطه دیگری در تحولات سیاسی نقش آفرینی کنند. سپس به شرایط اجتماعی آن دوران و نیروها، احزاب و جریانات سیاسی فعال پرداخت. وی در مباحث خود به فضای خاص دهه بیست و فعالیت پر رنگ نشریات و تاثیرگذاری آنها در حوادث سیاسی اجتماعی آن زمان پرداخت و عنوان داشت تعداد نشریات فعال فارس در آن دوره بیش از ۱۶۴ مورد بوده است که هر کدام از اینها مربوط به یک جریان سیاسی، یک حزب یا یک فرد بوده است. وی سپس از احزاب موافق و مخالف نهضت ملی نفت در فارس نام برد و تصریح کرد که در رأس احزاب موافق ملی شدن نفت می توان به حزب ایران، حزب جمعیت آزادی مردم ایران و حزب زحمتکشان بود و حزب نهضت ملی، حزب برادران، حزب پاسداران اسلام و حزب جمعیت ایران نو را در ذیل احزاب مخالف ملی شدن نفت مطرح کرد. دکتر مرادی خلج در ادامه به خانواده و خاندان های ذی نفوذ آن برهه در فارس اشاره کرد و گفت می توان آنها را به دو دسته موافقان و مخالفان ملی شدن نفت تقسیم کرد، و در ذیل موافقان این جریان از خانواده فال اسیری ها، محلاتی ها و قشقایی ها یاد کرد؛ اما خانواده نمازی، حکمت، قوامی و سید نورالدین حسینی الهاشمی را در ذیل مخالفان ملی شدن نفت قرار داد و اذعان داشت که خانواده های مذکور در آن برهه زمانی، با سیاست های ضد ملی شدن نفت همراه شده و به مخالفت با دکتر مصدق پرداختند. در پایان وی به نقش نیروهای خارجی در تحرک گروهها و جریانات در راستای اهداف خود پرداخت و عنوان کرد این نقش عمدتاً در قالب انجمن های علمی و فرهنگی و با هدایت کنسولگری ها انجام می شد.

پس از دکتر مرادی خلج، دکتر غلامحسین منتظری، مدیر عامل شرکت نفت و گاز زاگرس جنوبی به ایراد سخنرانی پرداخت. وی ضمن قدردانی از دکتر یاری و مرکز مطالعات راهبردی خلیج فارس برای برگزاری این نشست و تبریک سالروز ملی شدن نفت، به بیان نقطه نظرات خویش پرداخت. ایشان ابتدا به پیشینه اکتشاف نفت در ایران و آغاز آن در زمان مظفرالدین شاه قاجار در سال ۱۲۸۱ اشاره کرد و سپس به تشریح جایگاه کشورمان در تولید نفت و گاز در سطح جهان پرداخت.

وی گفت: ایران چهارمین ذخایر نفتی و اولین ذخایر گازی را در سطح دنیا دارد که باید تلاش شود به بهترین شکل ممکن از این ذخایر استفاده شود.

منتظری، در ادامه و در جمع اساتید و دانشجویان رشته های مختلف دانشگاه شیراز، گفت: بخش اعظمی از ذخایر گازی کشور در استان فارس و در حوزه جغرافیایی شرکت بهره برداری نفت و گاز زاگرس جنوبی قرار دارد.

وی افزود؛ ۴۵ میدان گازی کشف شده در حوزه جغرافیایی شرکت زاگرس قرار دارد که برخی از آنها تولیدی و برخی دیگر در مسیر توسعه قرار دارد. پس از آن، به بحث مصرف انرژی در ایران پرداخت و یادآور شد که مصرف انرژی در ایران بسیار بالاست به طوری که طی هر ده سال، دو برابر می شود و این امر حاکی از آن است که ایران، چهار برابر متوسط مصرف جهان، به مصرف انرژی می پردازد. ایشان همچنین در راستای ثروت زایی برای کشور از تبدیل ذخایر انرژی به ارزش افزوده سخن گفت و توصیه هایی پیرامون مصرف انرژی اظهار کرد که عبارت بودند از: بازنگری در سیستم خودروسازی و فی المثل ایجاد خودروهای برقی، مدل سازی ساختمان ها به صورتی که کمترین میزان اتلاف انرژی را داشته باشند، بهره گیری از تکنولوژی های جدیدتر برای استخراج مقادیر بیشتری از نفت و استفاده از انرژی های نو و تجدیدپذیری همچون انرژی بادی، خورشیدی و هسته ای.

سخنران آخر نشست دکتر ابراهیم عباسی مدیر گروه علوم سیاسی دانشگاه شیراز بود. دکتر عباسی نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران را همراه با جنبش تنباکو، مشروطه و انقلاب اسلامی از جمله جنبش های مهم در ایران دانست که بازتاب منطقه ای فراوان داشت لیکن بعلت قرار گرفتن در ظرف زمانی خاصی و بخاطر تعطیلات نوروز در ایران به وجه ایجابی نهضت کمتر پرداخته می شود. بنابراین نهضت ملی شدن صنعت نفت در ایران مظلوم واقع شده است.

وی در ادامه بیان داشت؛ فارس تاریخی بخاطر فضای جغرافیایی و فکری آن در ایجاد جنبش های اجتماعی و استمرار آنها در ایران نقش بسزایی داشته است. به همین خاطر در دوره قاجار، والی این ایالت را فرمانفرما لقب می دادند و برجسته ترین شاهزاده های قاجاری را به این ایالت گسیل می داشتند. در بعد از انقلاب اسلامی نیز در خاطرات علی دانش منفرد اولین استاندار فارس، آمده است که تنها استانداری که امام خمینی برای راهنمایی هایی فراخواند وی بود و امام از اهمیت این استان و جایگاه آن در فضای سیاسی و فرهنگی و اجتماعی ایران توصیه هایی به وی دارند. بنابراین ویژگی هایی مانند رقابت های ایلی/شهری، ایلی/ایلی، تباردار بودن علما در فارس و رقابت بین آنها از مشروطه تا کنون، وجود نمادهای ملی و مذهبی بسیار مهم، پس کرانه بودن این ایالت و ... رقابت ها و مشارکت های سیاسی را در این استان خاص می کند که بخشی از آن در هر چهار جنبش فوق بویژه ملی شدن صنعت نفت می توان ملاحظه کرد. بنابراین نهضت ملی شدن صنعت نفت در فارس از جمله شیراز بازتاب برجسته ای داشت. لیکن این مباحث در ادبیات نوشتاری بخاطر ضعف تاریخ منطقه ای در ایران و عدم نگارش آن توسط نخبگان فکری و عدم حمایت نهادهای متولی مسکوت مانده است.

در پایان، دکتر یاری ضمن جمع بندی صحبت های سخنرانان نشست، به ارائه نکاتی پرداخت. وی در تکمیل سخنان دکتر منتظری تصریح کرد که مصرف بالای انرژی، فی نفسه بد نیست، اما این افزایش مصرف می

بایست بهینه باشد؛ یعنی مصرفی که مابه ازای آن تولید ناخالص ملی افزایش یابد. همچنین عنوان کرد گرچه صنعت نفت، صنعتی سرمایه بر است اما از آنجا که کشور ما در حوزه نفت و گاز از مزیت نسبی اقتصادی برخوردار است، در صورت ایجاد زیرساخت های لازم می توان بازده مناسبی از آن دریافت کرد و به حل معضلاتی همچون بیکاری نایل شد و در این راستا به کارگیری دیپلماسی قوی جهت جذب سرمایه لازم را ضروری دانست. وی درخصوص سخنان دکتر عباسی نیز بر ضعف در تاریخ نگاری و تاریخ پژوهی منطقه ای و محلی در کشور صحنه گذاشت و اظهار امیدواری کرد نشست ها و تلاش هایی از این دست بتواند گامی در جهت پر کردن این خلا باشد.

در نهایت، نوبت به بخش پرسش و پاسخ رسید و دانشجویان و حضار به طرح پرسش های خود از سخنرانان پرداختند.